

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б.Шада

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філософського факультету
КАРПЕНКО І.В.
(вказати П.І.Б. керівника)
16 червня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія античної філософії

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)
галузь знань _____ 03 гуманітарні науки
(шифр і назва)
спеціальність _____ 033 – філософія
(шифр і назва)
освітньо-професійна програма _____ Філософія
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни _____ обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет _____ філософський

2023 ____ / 2024 ____ навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

“ 16 ” червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктором філософських наук, професором, професором кафедри ЗВО. В.В.Прокопенко

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Протокол № 10 від 14 червня 2023 року

Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії

імені професора Й.Б.Шада

підпис

Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми

Гарант освітньої програми підпис

Ім'я, прізвище

Володимир ПРОКОПЕНКО

Наталія ЗАГУРСЬКА

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету

Протокол від 14 червня 2023 року № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету підпис

Сергій ФОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Історія античної філософії” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

Бакалавр
(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності(напрямку) 033 Філософія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета – на основі отриманих знань виробити цілісне розуміння античної філософії як **класичної**, тобто як історичного і концептуального фундаменту всієї подальшої світової філософії. Для цього необхідне детальне вивчення і засвоєння змісту філософських вчень античності шляхом вивчення як критичної літератури, так і оригінальних текстів першоджерел давньогрецьких і римських авторів.

1.2. Завдання: в процесі вивчення дисципліни студент має навчитися:

- володіти методами історико-філософського дослідження на матеріалі античної філософії;
- розуміти теоретично-концептуальний зміст філософських творів античних авторів,
- працювати з історіографічною базою філософського антикознавства, здійснювати філософсько-теоретичний аналіз етико-прикладних суджень і рішень,
- виробити загальний погляд на античну філософію як найважливішу стадію розвитку світової філософії.

1.3. Кількість кредитів: 12

1.4. Загальна кількість годин: 360.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-2-й	1-2-й
Лекції	
60 год.	20 год.
Практичні, семінарські заняття	
60 год.	18 год.
Лабораторні заняття	

год.	год.
Самостійна робота	
240 год.	80 год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.5. Заплановані результати навчання: засвоїти зміст основних ідей і філософських вчень з історії античної філософії, знати тексти першоджерел та дослідницької літератури, вміти аналізувати твори античних філософів, розуміти причини і принципи історичного розвитку античної філософії та її роль в формуванні класичних філософських течій.

Студент має знати:

- основні твори античної філософської спадщини людства (перш за все, - надбання класичної давньогрецької філософії - Платона і Арістотеля);
- знати і критично відноситися до різноманітних теоретичних інтерпретацій історії античної філософії;
- основні етапи розвитку античної філософської думки та розуміти корелятивність філософії, етики, культури і соціальної історії.

вміти:

- аналізувати філософські тексти античності у відповідності до сучасної методології історико-філософського дослідження;
- мати навички конкретно-історичного погляду на філософію і способи її практичного втілення;
- вміти розкривати культурно-історичну обумовленість класичних філософських творів та розуміти їх цінність і значення для розуміння сучасної духовної ситуації;

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1.

Виникнення і початковий період розвитку античної філософії.

Тема1. Культурно-теоретичні і соціальні умови виникнення давньогрецької філософії. Загальний характер давньогрецького світогляду.

Тема2. Іонійські філософські школи (мілетська, піфагорейська). Вчення Геракліта Ефеського.

Тема3. Вчення елеатів про буття.

Тема4. Натурфілософія Анаксагора і Емпедокла.

Тема5. Атомістика Демокріта.

Тема6. Софістика і її значення. Вчення старших софістів.

Тема7. Життя і вчення Сократа.

Тема8. Філософія малих сократичних шкіл (кіренаїки, мегаріки, кініки).

Розділ 2.

Філософія високої класики: 1 частина.

Тема 1. Сократичні діалоги Платона.

Тема 2. Платонівське вчення про ейдоси.

Тема 3. Гносеологія Платона.

Тема 4. Розвинутий платонізм (діалоги „Парменід”, „Софіст”, „Філеб”).

Тема 5. Вчення Платона про державу і закони.

Розділ 3.

Філософія високої класики: 2 частина.

Тема 1. Життя і творчість Арістотеля. Corpus aristotelicum, його структура і історія.

Тема 2. Основні проблеми „Метафізики”.

Тема 3. Сутність і значення арістотелевої аналітики («Органон»).

Тема 4. Етика Арістотеля.

Тема 5. Політична філософія Арістотеля.

Розділ 4.

Еліністична і римська філософія.

Тема 1. Періпатетична філософія. Післяплатонівська Академія.

Тема 2. Епікур і епікуреїзм.

Тема 3. Скептицизм як окрема філософська школа.

Тема 4. Стоїцизм грецький і римський.

Тема 5. Неоплатонізм і неопіфагореїзм.

Тема 6. Світове значення античної філософії, загальні висновки з її історії.

2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма		Заочна форма	
		у тому числі		у тому числі

	Ус ьог о	л	п	л а б	ін д	ср	У сь ог о	л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1.												
Виникнення і початковий період розвитку античної філософії.												
Тема1. Культурно-теоретичні і соціальні умови виникнення давньогрецької філософії. Загальний характер давньогрецького світогляду.	12	2 ZOOM Попередня підготовка. Ознайомлення з термінологією.	2			8 обговорення, дебати питання-відповіді	2	2				4
Тема2. Іонійські філософські школи (мілетська, піфагорейська). Вчення Геракліта Ефеського.	12	2 ZOOM Використовуються презентації та відеоматеріали.	2			8 обговорення, дебати питання-відповіді	4	2	2			4
Тема3. Вчення елеатів про буття.	8	2 ZOOM Використовуються презентації та відеоматеріали	2			4 діалог, групове обговорення • короткі усні / письмові відповіді на питання	2	2				2
Тема4. Naturфілософія Анаксагора і Емпедокла.	10	2 ZOOM Використовуються презентації та	2			6 питання для самоперевірки, обговорення	2	2				2

		відеоматеріали										
Тема5. Атомістика Демокріта.	10	2 ZOOM Використовуються презентації та відеоматеріали	2			6 питань для самоперевірки • обговорення	4	2	2			4
Тема6. Софістика і її значення. Вчення старших софістів.	10	2 ZOOM Використовуються презентації та відеоматеріали	2			6 обговорення дебати	2	-	2			2
Тема7. Життя і вчення Сократа.	12	4 ZOOM Використовуються презентації та відеоматеріали	2			6 обговорення дебати	2	2	-			4
Тема8. Філософія малих сократичних шкіл(кіренаїки, мегаріки, кініки).	10	2 Використовуються презентації та відеоматеріали	2			6 письмова робота	2		2			2
Разом	84	18 ZOOM	1 6			50	2 0	1 2	8			24
Розділ 2.												
Філософія високої класики: 1 частина.												
Тема 9. Сократичні діалоги Платона.	18	2 ZOOM.	2			14	2	2				2

		Використовуються презентації та відеоматеріали			Обговорення, дебати.						
Тема10. Платонівське вчення про ейдоси.	18	2 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	2		14виконання письмової роботи	4	2	2			6
Тема11. Гносеологія Платона.	18	2 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	2		14 Інтерактивне тестування	2	2				4
Тема 13. Розвинутий платонізм.	18	2 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	4		12 опитування. Дебати.	4	2	2			4
Тема 14. Вчення Платона про державу і закони.	24	4 ZOOM. Використовуються презентації та відеоматеріали	4		16 групові виконання завдань не на оцінку	4	2	2			8
Разом	180	30 ZOOM.	30		120	18	10	6			24
Розділ 3. Філософія високої класики: 2 частина. 2 СЕМЕСТР.											

Тема 15. Життя і творчість Арістотеля. <i>Corpus aristotelicum</i> , його структура і історія	16	2	4			10	2	2				4
Тема 16. Основні проблеми «Метафізики»	18	4	4			10	4	2	2			4
Тема 17. Сутність і значення аристотелівської аналітики. «Органон».	16	2	4			10	4	2	2			4
Тема 18. Етика Арістотеля.	18	4	2			12	4	2	2			4
Тема 19. Політична філософія Арістотеля.	14	2	2			10	4	2	2			6
Разом	82	14	16			52	18	10	8			22

Розділ 4. Еліністична і римська філософія.

Тема 20. Перипатетична філософія. Післяплатонівська Академія.	20	2	4			14	2	2				4
Тема 21. Епікур і епікуреїзм.	20	2	4			14	2	2				2

Тема 22. Скептицизм.	14	2	2			10	4	2	2			8
Тема 23. Грецький і римський стоїцизм.	18	4	2			12	6	2	2			12
Тема 24. Неопіфагореїзм і неоплатонізм.	26	6	2			18	6	2	4			8
Разом	180	30	30			120	18	10	8			34
ВЗАГАЛІ	360	60	60			240	56	42	14			104

3. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні і соціальні умови виникнення давньогрецької філософії.	2 Опитування, вхідний контроль
2	Іонійські філософські школи (мілетська, піфагорейська) - загальний огляд. Вчення Геракліта Ефеського.	4 пошук відповідей на питання, обговорення кейсів
3	Вчення елеатів про буття.	4 групова дискусія
4	Натурфілософія Анаксагора і Емпедокла.	4 опитування
5	Атомістика Демокріта.	4 письмова робота і обговорення проблемних питань.
6	Софістика і її значення. Вчення „старших софістів.”	2 короткі усні / письмові відповіді на питання
7	Життя і вчення Сократа.	4 діалог, групове обговорення
8	Філософія в сократичних школах.	2 дебати
9	Рання творчість Платона.	2 групові виконання завдань

10	Платонівське вчення про ейдоси.	2 Групова дискусія.
11	Розвинутий платонізм (діалоги „Парменід”, „Софіст”, «Філеб»).	4 пошук відповідей на питання, обговорення кейсів
12	Вчення Платона про державу і закони.	4 Підсумковий контроль.
13	Життя і творчість Арістотеля.	4
14	Основні проблеми „Метафізики”.	4
15	Сутність і значення арістотелєвої аналітики.	4
16	Етика Арістотеля.	2
17	Періпатетична філософія. Післяплатонівська Академія.	4
18	Головні напрямки практичної філософії епохи елінізму.	4
19.	Неоплатонізм і неопіфагореїзм.	4
	ВЗАГАЛІ:	64

5. Завдання для самостійної роботи.

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Давньогрецька релігія (орфічні і діонісійські культу) в її зв'язку з ранньою філософією.	14 пошук відповідей на питання, віртуальні лабораторні роботи інтерактивні практичні завдання
2	Наука в школі піфагорейців (медична наука, теорія музики, природознавство та ін.).	16 різномірневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт, відеозапис тощо), робота над спільними документами
3	Другорядні філософи досократичного періоду (Гекатей, Гіппас, Епіхарм та ін.).	20 пошук відповідей на питання,
4	Діалоги Платона сократичного періоду: „Іон”, „Лахет”.	28 короткі промовідео / аудіо

		діагностичне тестування
5	Арістотелівське природознавство („Про частини тварин”, „Метеорологіка”).	22
6	Філософська психологія Арістотеля („Про душу”).	22
7	Філософія гіппократовської школи.	14
8	Еліністичні мегаріки, кініки в їх відношенні до древніх сократиків.	24
9	Філософія в Середній і Новій Академії.	14
10	Давньогрецький еkleктизм.	24
11	Римська еkleктична філософія. Цицерон.	12
12	Філософські погляди Діона Христосома і Лукіана Самосатського.	10
13	Філософські погляди Боеція	8
14	Філософія і раньохристиянська теологія: проблеми генези нового типу мислення.	12
	Разом	240

6. Індивідуальні завдання

1. Загальнокультурні і соціально-політичні витоки давньогрецької філософії.
2. Антична філософія і західна метафізика.
3. Філософи XIX - XX ст. про античну філософію (Ф.Ніцше, М.Хайдеггер).
4. Специфіка античної науки і особливості її розвитку (на прикладі математичного і астрономічного знання).
5. Філософи мілетської школи як засновники докласичного філософування.
6. Фалес, Геракліт і Діоген Синопський як творці образу мудреця.

7. Геракліт Ефеський і елети: фундаментальна опозиція античної онтології.
8. Поняття λόγος в філософії античності.
9. Апорії Зенона Елейського з точки зору сучасної науки.
10. Софістика як Просвітництво 5 ст. до н.е.
11. Порівняльний аналіз теоретичної і практичної філософської позиції Сократа і софістів.
12. Сократична методологія розсуду: логіка і риторика в педагогіці Сократа.
13. Судовий процес над Сократом з точки зору сучасної філософії права.
14. Платон і його значення для світової філософії.
15. Ейдологія Платона і її еволюція. Самокритика Платона.
16. Розуміння Платоном справедливості: аналіз платонівського погляду на суспільство, державу і закони.
17. Арістотель як історик філософії.
18. Аргументація в «Метафізиці» Арістотеля.
19. Порівняльний аналіз еліністичної і класичної елінської філософії.
20. Неоплатоніки як коментатори Платона. Відношення неоплатонізму до платонівської філософії.

7. Методи навчання

Під час навчання використовуються наступні методи:

пояснювально-ілюстративний: викладач організовує сприймання та усвідомлення інформації, а студенти її сприймають, осмислюють і запам'ятовують;

репродуктивний: викладач дає завдання, а студенти вчаться застосовувати знання за зразком;

проблемного виконання: викладач формулює проблему і сам її вирішує, а студенти уважно стежать за ходом його творчого пошуку;

частково-пошуковий (евристичний): викладач формулює проблему, а студенти поетапно вирішують її під його керівництвом (при цьому поєднується репродуктивна й творча діяльність).

8. Методи контролю

Методами контролю при вивченні курсу «Історія античної філософії» є поточне письмове опитування після вивчення розділу. **В режимі ОНЛАЙН контроль здійснюється за допомогою інтерактивного тестування, на відеоконференціях та підготовкою презентацій і відеоконтенту, виконанням інтерактивних вправ.** Підсумковий контроль проводиться в формі письмового іспиту.

9. Схема нарахування балів

Приклад для підсумкового семестрового контролю в формі заліку без виконання залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Сума
Розділ 1			Розділ 2		Контрольна робота, передбачена навчальним планом	
T1	T2	T3	T4	T5		
						100

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового екзамену або залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання		
T1	T2	T3	T4				
							100

T1, T2 ... – теми розділів.

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку, або екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 50 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Критерії оцінювання

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	

50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література:

- Аврелій Марк. Наодинці з собою. Львів: Априорі, 2018.
- Адо П. Духовні вправи і антична філософія. К. 2017.
- Арістотель. Метафізика. К.: Темпога, 2022.
- Арістотель. Нікомахова етика. К.: Аквілон Плюс, 2004.
- Арістотель. Політика. К.: Основи, 2005.
- Боецій. Розрада від філософії. Львів: Априорі, 2020.
- Возняк С.М. Філософія Стародавнього світу. Частина II. Антична філософія. - ІваноФранківськ: Плай, 2004.
- Кондзьолка В.В. Нариси історії античної філософії. Львів, 1993.
- Кондзьолка В.В. Філософія і її історія. - Львів, 1996.
- Конрад М. Нарис історії стародавньої філософії. Рим, 1974.
- Ксенофонт. Анабазис. Серія «До джерел». Київ «Український письменник» (переклад з давньогрецької мови О. Кислюка) — 2011.
- Луцій Анней Сенека. Діалоги. Переклад з латини Андрія Содомори. — Львів: видавництво «Априорі», 2019.
- Луцій Анней Сенека. Моральні листи до Луцілія. Переклад з латини Андрія Содомори. — Львів: видавництво «Априорі», 2019..
- Платон. Бенкет. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2005.
- Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. — К.: Основи, 2000.
- Платон. Діалоги. Харків: Фоліо, 2008.
- Тихолаз А.Г. Геракліт. Київ, 1995.
- Марк Туллій Ціцерон. Про закони. Про державу. Про природу богів. Львів: Априорі, 2020.
- Чижевський Дм. Антична філософія в конспективному вигляді, Мюнхен, 1947.

Допоміжна література

- М. Дяченко. Сенека про роль філософії в самовихованні особистості // Вісник Харківської державної академії культури: зб. наук. пр. — Харків, ХДАК, 2017. Вип. 50. — Стор. 67—68.
- Прокопенко В.В. “Cleitophon” and Plato’s Pedagogy.// Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2014. – № 1116. – С. 22-28.

Прокопенко В.В. Античні витоки політичної філософії XX сторіччя: Платон і Арістотель в «новій науці політики» Е. Фьогеліна. // Матеріали міжн. наук. конф. «Античність та університетська філософія. До 180-річчя з дня народження Ф.О. Зеленогорського та 160-річчя з дня народження П.Е. Лейкфельда, 27-28 листопада 2019 р., м. Харків. – Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. – С.50-55.

Прокопенко В.В. Арістотель про взаємовідносини філософії та теології. // Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». – К., 2014. Вип.–88 (№9). – С. 198 – 201.

Прокопенко В.В. Платон у просторі антиплатонічного мислення.// Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2015. – № 52. – С. 4-9.

Прокопенко В.В. Платонівський міф про печеру й дискусії навколо нього.// VERSUS. Науково-теоретичний часопис. – Мелітополь: МДПУ ім Богдана Хмельницького – 2014. – №2 (4). – С.28-33.

Brun J. Socrate. Paris, 1963.

Chroust A.A. Sokrates, Man and Myth. London, 1957.

Legowisz I. Historia filozofii starozytnej Grecii i Rzymu. Warszawa, 1973.

W.K.C. Guthrie A History of Greek Philosophy. Vol 1-6. Cambridge: Cambridge University Press. 1962-1975.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Stanford Encyclopedia of Philosophy

<https://plato.stanford.edu/>

Perseus Digital Library

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>

The Stoa Consortium for Electronic Publication in the Humanities

<http://www.stoa.org/about>

Minerva - An Internet Journal of Philosophy / ed. Stephen Thornton, Ph.D.

<http://www.ul.ie/~philos/vol8/index.html>

Stoic Voice Journal

<http://www.geocities.com/stoicvoice>

<http://www.geocities.com/stoicvoice/back.htm>